

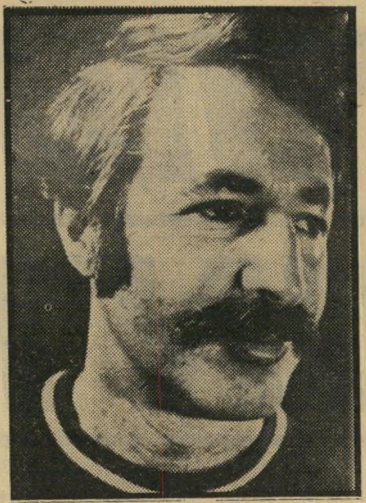
עיסקי הספרות של נחום גולדמן

* מהי „הוצאת ששת“ * אלי ויזל והדמעות

* מיהו „סופר בגרוש עם תהילה בגרוש“?

● באחת השיחות שערך העיתונאי ישעיהו בן-פורת עם המנהיג הציוני הקשיש ד"ר נחום גולדמן, השיב האחרון לשאלה „מניין בא לך הכסף?“ כך: „הורי היו מהמעמד הבינוני, אבל נישאתי לאשה עשירה ויש לי חוש גדול לכספים... במהלך שנותיו לעיתונאי, נמנע ד"ר נחום גולדמן להזכיר את „עיסקי הספרים“ שלו. האמת היא שגולדמן, בעקיפין, הוא יוצרה של אנציקלופדיה יודאיקה שראתה אור בשנים האחרונות בהוצאת כתר המסונפת לקונצרן כלל. מעשה שהיה, כך היה: בשנת 1881 החלה רואה אור בווארשה אנציקלופדיה עיברית בשם האשכול, שנערכה וראתה אור על-ידי „ה. גאלדמן, ד"ר ה. גאלדמן ושותפם“ שניהם אביו ודודו של נחום גולדמן. אחרי כמה חוברות חדלה האנציקלופדיה הגאלדמנית לראות אור ולמרות היותה מעולה, מבחינת ניסוח הערכים, היא נכשלה כישלון כלכלי. כרססת הערכים האנציקלופדית המעולה של האנציקלופדיה נמסרה בירושה לידי נחום גולדמן, שמר עליה משך כל השנים, עד שלפני כ-10 שנים מכר אותה תמורת סכום בן 6 ספרות למו"לים של אנציקלופדיה יודאיקה ● זאב גלילי, מבקר כיתביהעת של ידיעות אחרונות, כתב בביקורת על חוברת פרוזה 22 שהוקדשה לחיים כחשל של פינחס שדה: „...מאז הופיע החיים כחשל של פינחס שדה, בנובמבר 1958, בהוצאת המחבר (ששת) הוא קנה לעצמו...“ קביעה זו של „בהוצאת המחבר“ אינה נכונה. הוצאת ששת היא הוצאת-ספרים שהיו לה שמו תרבים, משך עשרות בשנים, ובעליה היה משה לוי נחום (מל"ן), מייסד ומייצבו של דפוס מל"ן בתל-אביב ומחלוצי הדפוס העברי בארץ. השם ששת מקורו בששת בניו של מר משה לוי נחום, ביניהם גלילי, ברי-כוכבא, עזריקם, רחביה ו-חקלאי. פרט נוסף שאינו ידוע ברבים גלילי הופעת החיים כחשל במדורו הראשונה, נעזר בסיכסוך שהתגלע בין פינחס שדה לבין מו"ליו, אחרי שבמשך כמה חודשים אחרי צאת הספר לאור לא נמכרו יותר מ-200 עותקים שלו. כתוצאה מהסיכסוך הזה, הושמדה כמות גדולה של עותקים מהמהדורה הראשונה של הספר. אלא שמאז ראתה אור המהדורה השנייה של הספר בהוצאת שוקן היא נמכרה בעשרות אלפי עותקים, בעוד אותם 200 עותקים של המהדורה הראשונה, מחירם כיום מרקיט שחקים בשוק הספרים הנדירים בעיברית ● אייל כפיר, כתב ידיעות אחרונות בלונדון, דיווח בעיתונו על סיבוב הופעותיו של המחבר אלי ויזל (השוואניט), כארחה תועלת חבד בלונדון, במילים: „קהל מאזיניו של ויזל תיאר את הרצאותיו כחוייה תרבותית גדולה...“ עורך כתיבת ספרותי תל-אביב, שהתמגג מהתיאור, היפנה את תשומת לב מדור „במר של ניר“ לתיאור שתואר ויזל בפי הסופר אליעזר שטיינמן באוזני ידידו מאיר ינאי (והובאו

*) לא תמיד קראו לי גיורא רקיע, אני החלפתי את שמי כי אני ברכיעי, המר פיעה בסיפור משימה של יותם ראובני *. המספר הוא נכח-מלחמה, ספק כרות-רגל, ספק כרות-שיפכה **, והוא חי בעולם של סיוט מתוך בחירה, כאשר הוא מתגרה בכל הסובב אותו: „יצויין כי פציעתי

אורי אורלב הצלחות מיניות מדומות של טייס עקר

אינה ניכרת כלל. למדתי שיטות הסוואה. אבל כל אשה שראתה את הגרם, ברה...“ גיבורו של יותם ראובני ב, „משימה“ אינו טורח להסתיר את זהותו המתה, וה- עקרה כמותה ובחיה. הוא דובר של דור שלהם, דובר של דור שפגמו בוהותו. „מלה על הזנבות“ הוא סיפור חדש של אורי אורלב **, מחבר חיילי עופרת ועד (מח). סיפור זה עוסק בצורה סימטרית, בעלת כוח תיאורי ומיפרט עצמים וחוויות רב יותר מזה שבסיפורו של ראובני, במ שולש אוהבים רגיל למראית-עין, שעם התפתחות העלילה מתמקד בעקרות הנרי בעת מסביבה שתלטיגית ודכאנית.

דניאל, טייס קרבי, חודר בגיחה כמעט אכסורדית לחייהם של הזוג אריק ונורית. אלא שעד מהרה מתברר שדניאל חי עם מועקה המדריכה את מהלכי חייו. באחד מריגעי-המשבר שלו, הוא מתוודה: „כש- אני מתאהב בבחורה אני לא יכול לזיין אותה. עכשיו טוב לך? השתררה דומיה. אחר-כך אמר אריק: — אולי ככל ואת אתה צריך ללכת למיפול. — יצאת מרעתך! — צעק דניאל — הרי ירקנו אותי מייד! קם נמל את כובעו והלך טורק אחריו את הדלת. שמעו אותו רץ למטה במדרגות ואחר-כך מתניע את הג'יפ...“ הגבולות כשן אשליה למציאות מתחילים להיטשטש באור דניאל, תוך נסיון הת- מודדות עם בעייתו, מפריד בין אריק לנורית, ובמקביל מטפח את האשליה שהכניס להריון נערה אדישה, אותה הוא מכנה „הבחמה“, ונושא אותה לאשה. אלא שדניאל נהרג במהלך להטוס טיסה, שהוא התאבדות גלויה, וכאשר מוזמן אריק אל מפקדו של דניאל, מתברר מדברי המפ- קד שדניאל התפאר בפניו בהצלחותיו המיניות.

אורי אורלב ויותם ראובני מציגים, כי עזרת אמצעים סיפורתיים ברורים, דמוי- יות בעלות כוח-שיכנוע עצום, דמויות עצמאיות שהחיוניות גיטלה מהן המייצ- גות את העולם הסובב אותן, עולם שייחנן כי החיוניות נילה ממנו. בויאגר איכפתי זה של סיפורת, בעצם תיאור נפשות פור- עולות פגועות כגיורא רקיע ודניאל — מחקים מה שאמר הנביא ישעיה: „ואל, יאמר הסריס הן אני עץ יבש... (נו ג).“ ברור מקריאת שני הסיפורים, ועוד סיפורים שראו אור בעת האחרונה, שמ- עורבותה של הסיפורת הישראלית בחווייה הישראלית גוברת והולכת, והיא עשויה להגיע להישגים מכובדים ביותר.

בנורמות סיפוריות משעבודת, והאמין כי הרקת להט הלב והחושים אלי אותיות, שבעזרתן תיאר את כל האמיתות על חזרת היהודים לארצם בלא כחל ושרק. בימים אלה ראתה אור מהדורה חדשה וקומפאקטית של כתביו *, בה מצויים כל הסיפורים, הרומנים והמחזות שכתב י"ח ברנר. מהדורה זו ראויה לת שכבד כל ארון-ספרים בישראל של שנת 1978.

הטריפ הברנרי נפתח בסיפורים המתא- רים את עולמו ולבטו של הצעיר היהודי המשכיל במזרח-אירופה. דרך הלבטים הסוציאליסטיים, המעט אנרכיסטיים, ועד התיאורי קולוניאליסטים יהודים בארץ- ישראל, לעומת פועלים יהודים כאן ברא- שית המאה. הטריפ הבלתי-חדל בסיפוריו מציג את גלריית התועים והתוהים היהודיים של ראשית המאה, כשהם מלאי חש- שות וכאבים. ברנר אינו חושש להוציא, בעזרת נפשותיו הפועלות, את דיבת הארץ רעה, את האכזבה והמרורים, וכן את היפה והטהור שבה, כיאה לסיפור-ענק. המסע הזה לאורך סיפורי ברנר, הוא מסע של הצגת שאלות רבות, שלמרביתן לא נמצא עד עצם היום הזה פתרון, והפתרונות ה- יחידים שנמצאו הם לגוף, ולא לנפש היהודי המתייסרת והמתחבטת.

י"ח ברנר בכל ארון-ספרים בישראל 1978

אחר שורה בכיתבי ברנר חושפת את גרעין העוצמה החבוני בסיפורת העברית האמי- תית והכנה.

החוייה הישראלית

עץ יבש?

העידן הספרותי המתפתח מאז מלחמת יום-הכיפורים מציג בפני קוראי הסיפורת הישראלית דיוקן חדש של „גיבור סיפ- רותי“, דיוקן של גבר מובס, מסורס באופן זה או אחר, גבר שכוח עמידתו לנוכח המציאות הישראלית נטול גונדנים. האיר- תות המבשרים של עידן חדש זה, בול- טים בין גיבורי שקיעה כפורת של יצחק ברנר, המאהב של א.ב. יהושע, ובאופן פחות בולט בכמה מסיפוריו האחרונים של עמוס עוז. שתי דמויות סיפוריות שראו אור בשלושת החודשים האחרונים, ביססו מגמה חדשה זו כשלטת בסיפורת הישר- ראית הנוכחית.

הדמות הראשונה היא של גיורא רקיע * יוסף חיים ברנר, „כתבים א.ב. טיי פורים רומאנים, מחזו“, הביא לביית הדפוס: מנחם דורמן, הוצאת „ספריית פועלים + הקיבוץ המאוחד“ 1850 עמודים (כריכה קשה).

* הסיפור ראה אור בגיליון „פרוזה“ 19-20 (פברואר 1978). ** „כרות שופכה לא יבוא בקהל יש“ ראל. * הסיפור ראה אור בגיליון „פרוזה“ 22 (יוני 1978).

נחום גולדמן יוסף מונרי אשר רייך

בספר כה אחר שטיימן): „בארוחת-ערב ציבורית בא אלי ויזל ולחץ את ידי. הסתכלתי בעיניו. הוא הסתכל בי. הוא חש מייד שלא כבש אותי. הסיר עיניו, הסתובב ונעם באותה ארוחה הידצה על יהדות. הוא דיבר על הנשמה היהודית, כשהמסובים יושבים וזוללים תרגולות ומתמוגגים מנחת. אלי ויזל נותן ליהודים את הגניחה. יהודי זולל תרגולות והוא מדושן עונג. אלא מה? חסר הלו, כך נדמה לו, קצת רותניות. לכן הוא מזמין את אלי ויזל, שעושה עסקים מן הדמעות של העם היהודי, וזה בא, נותן ליהודים אוכלי-התרגולות את הצימוק, והם יכולים להמשיך לגנוח...“ פקיד התרבות של משרד-החינוך-והתרבות נאלצו שוב לקפל זנב, תרף מאמציהם למנוע תקציבים מאמנים ננוקנפורמיים וגם הפעם, כתוצאה מלחץ ציבורי כבד. הפעם, בענייניו של המחזאי יוסף מונרי שמתוזה יומן נוכחות 2 נקבע בידי פקידת התרבות כ„בלתי מחדש דבר...“ שיקול ועיון חוזרים בנושא הביאו לשיגור מיכתב למחזאי, שבו מבשרים אנשי המשרד שאם התחלנה החזרות על המחזה, הם יהיו מוכנים לבוא ולהחליט אם הוא ראוי להקצבה. אלא שמונרי אינו קונה את הסוכריה, ויש כוונתו להגיש בג'ע-עלימנת שבית-המישפט-העליון יבחון את הקריטריונים שלפיהם מעניק משרד-החינוך-והתרבות את הקצבותיו ● זה החל בלחישות, אחר-כך באו ההסברים, ועכשיו מתמוגגת קהיליית המשוררים התל-אביבית מצחוק. היו שאמרו כי זה הקרב האחרון, אחרים טענו שזה רק קרב אחד במהלך קרבות-ניגוף סיפורתיים רבים שעוד יהיו. הסיפור התחיל לפני יותר משנה, במאמר קטילה של המשורר יאיר הרוביץ על שיריו של אשר רייך, שפורסמו בטימן קריאה. ההמשך היה מיתקפת-נגד של רייך נגד הרוביץ באחד העיתונים. המטח האחרון (בינתיים) במלחמה זו, נורה מן המותן ב„פתיח“ של טימן קריאה 8, תחת הכותרת: הגרפומן, ובו קביעות בנוסח: „בסתר ליברו יודע הגרפומן את דבר היותו גרפומן... אנרגיה רבה מפנה או הגרפומן אל אפיקים עסקיים. היעד הוא הוועד. הסתפפות ספרותית, כך הוא סבור, תעניק לו תוקף סיפורתי מילא, ובעצם, מה בעצם רוצה הגרפומן, אם לא תוקף סיפורתי... לגרפומן שכזה ימצאו תמיד שניים-שלושה גרפומנים אומללים שיוסיפו את חנפונם בנקודת-הן לעלול גרפומניותם, ויעניקו איהו פרס בלתי-נחשב לעסקי-הסיפורת. סופר בגרוש עם תהילה בגרוש...“ הרשימה הקצרה והארסית ב„פתיח“ חתומה בציניות בראשי-התיבות של אשר רייך „א.ר.“ מחוגים ומקורבים טימן קריאה הומלץ לכותב שורות אלה, לעיין במדור „ידיעות“ של רחון עסקי הסיפור מאזינים, שם מציגה ההוכחה לנטען ב„פתיח“, ואכן כתוב שם: „בבית טשרניחובסקי הונפק פרס מורים מלפרי לסיפורת (נוסד על-ידי בניה) לשלמה מנאי ולאשר רייך על סיפורי-שיריהם החדשים... מרדכי גלאזר קרא את התקנון ומשה בן-שאול את נימוקי השופטים (חבריו לשיפט יצחק אורפז ואריה ליפשיץ...“ זורירישיר תל-אביביים טוענים שמתקפה סמוייה זו לא תעבור בשתיקה, והתגמול לא יאחר לבוא...“